

Mladostništvo v času družbenih negotovosti: Spremljanje pozitivnega razvoja mladih v obdobju pandemije COVID-19

Rezultati projekta Pozitivni razvoj mladih v Sloveniji: razvojne zakonitosti v kontekstu migracij

Na Pedagoškem inštitutu se zaključuje projekt *Pozitivni razvoj mladih v Sloveniji: razvojne zakonitosti v kontekstu migracij*, ki raziskuje vzdolžne razvojne poti pozitivnega razvoja mladih v Sloveniji in prepoznava posamezne in kontekstualne dejavnike, ki spodbujajo pozitivne izide na ravni posameznika_ice, šole in družbe in lahko preprečijo tvegano ali težavno vedenje. Projekt v slovenski raziskovalni prostor prvič prinaša eno izmed v tujini empirično najbolj podprtih teoretskih perspektiv, to je Perspektiva pozitivnega razvoja mladih. Margarida Gaspar de Matos (Univerza v Lizboni, Portugalska), profesorica klinične in zdravstvene psihologije mednarodno uveljavljena na področju preventivnih znanosti, o Perspektivi pozitivnega razvoja mladih pravi: *»Pred nekaj desetletji se je takrat uveljavljen pristop »popravi in pomagaj«, ki je mlade »popravljal« oz. jim pomagal spremeniti "težavo", preoblikoval v preventivne programe, ki so delovali, še preden so se pojavile težave. Naslednji korak je bil premik od preventivne »izogibalne« strategije k pozitivnemu promocijskemu pristopu, ki mladim omogoča, da razvijejo in okrepijo lastne kompetence, ki jim lahko pomagajo pri sprejemanju boljših odločitev in izbiri bolj pozitivnih vedenj v vsakdanjem življenju. Perspektiva pozitivnega razvoja mladih podpira tako razvoj kompetenc mladih kot spremembo njihovih kontekstov na način, da so ti mladim bolj podporni in jim omogočajo pozitiven razvoj.«*

Cilj raziskovalnega projekta je bil preučiti dejavnike, ki na različnih ravneh podpirajo pozitiven razvoj mladih v Sloveniji. S tem namenom smo sledili mladim tekom enega šolskega leta ter na prehodu iz osnovne v srednjo šolo ter v višji letnik. V ponavljajočih časovnih intervalih, na začetku šolskega leta, na sredini šolskega leta, na koncu šolskega leta in na začetku naslednjega šolskega leta, smo spremljali notranje in zunanje vire ter kazalnike pozitivnega razvoja mladih skupaj s tveganim in težavnim vedenjem ter načini njihovega prispevanja. Raziskava je bila izvedena v šolskem letu 2021/22 v času epidemije COVID-19, zato zbrani podatki omogočajo pomemben vpogled v pozitiven razvoj mladih v Sloveniji v tem obdobju. V raziskavi so sodelovali učenci_ke devetih razredov osnovnih šol ter dijaki_ice nižjih poklicnih, srednjih poklicnih, srednjih strokovnih šol ter gimnazij, njihovi učitelji_ice in ravnatelj_ice.

Pri spodbujanju pozitivnega razvoja mladih je kontekst ključen, zato je bila posebna pozornost znotraj projekta namenjena različnim kontekstom (kontekst migracij, kontekst jezika jezik, kontekst šole, kontekst prehoda) ter oblikovanju kontekstualizirane intervencije z namenom podpore kazalnikov pozitivnega razvoja mladih v Sloveniji.

Podrobnejši vpogledi v kontekste:

- **Kontekst migracij in jezika:**

Rezultati kvantitativnega dela raziskave kažejo, da posamezniki_ ce s priseljskim ozadjem ter posamezniki_ ce, katerih materni jezik ni slovenščina, pri več spremljanih spremenljivkah poročajo o več notranjih in zunanjih virih, kazalnikih pozitivnega razvoja mladih ter prispevanja. V šolskem kot tudi širšem družbenem kontekstu je zato pomembno podpreti razumevanje priseljenk_ cev kot posameznic_ kov s številnimi potenciali, ki lahko, v kolikor zunanje vire (kontekst skupnosti, šole) uskladimo z njihovi notranjimi viri, uspešno razvijajo kazalnike pozitivnega razvoja mladih, s tem pa preprečujemo tvegana vedenja ter podpiramo njihovo prispevanje v družbi. Dodatno rezultati kvalitativnega dela raziskave kažejo, da so sodelujoči učitelji_ ce in strokovni delavci_ ke šol v veliki meri nenaklonjeni izražanju priseljske kulture in rabi jezikov priseljenk_ cev v šolskem okolju. V šolskem okolju je torej pomembno doseči normativni premik od enojezične k večjezični vzgojno-izobraževalni perspektivi, ki se kaže kot pripoznanje stalne prisotnosti govorcev z raznojezično zmožnostjo oz. potencialom in rezultira v uresničevanju inkluzivnih pristopov, ki ta potencial pripoznajo kot konstitutivni element pedagoškega procesa (tako na ravni razreda kot šole v celoti).

- **Kontekst šole in prehodov:**

Raziskava je izpostavila nekatere razlike med različnimi izobraževalnimi programi. Pri tem želimo poudariti, da je z vidika spodbujanja socialne pravičnosti pomembno, da imajo vsi posamezniki_ ce, ne glede na njihove posebne značilnosti ali kontekstualne okoliščine, pravično obravnavo in pravično razporeditev virov, potrebnih za zdrav in pozitiven razvoj. Identificirane razlike v občutku pripadnosti šoli med posameznimi skupinami učenk_ cev ter zastopanosti notranjih in zunanjih virov, kazalnikov in izidov pozitivnega razvoja mladih med posamezniki_ cami, vključenimi v različne izobraževalne programe, načelo socialne pravičnosti postavljajo pod vprašaj. Pomembno je zagotoviti, da vsem posameznikom_ cam, ne glede na njihove individualne značilnosti in ne glede na to, v kateri izobraževalni program so vključeni, šola predstavlja (zunanji) kontekst, v katerem se bodo lahko pozitivno razvijali. Dodatno izpostavljamo tudi pomen povezovanje šol z lokalnim okoljem, kot enim izmed pomembnih podpornih in pogosto zanemrajenih kontekstov mladih. Pri vodstvih šol in lokalnih skupnostih, starših, javnopolitičnih odločevalcih na nacionalni ravni kot tudi samih mladostnikih_ cah je treba krepiti zavedanje o pomenu (lokalne) skupnosti kot pomembnem zunanjem viru pozitivnega razvoja mladih. Pri tem je pomembno, da se mladostnikom_ cam ne glede na to, ali se njihova šola nahaja v kraju njihovega bivanja ali ne, omogoči praktičen uvid v pomen prispevanja in dvosmerne interakcije s skupnostjo. Posebno pozornost je potrebno nameniti tudi obdobjem prehoda. Prehodi (npr. iz osnovne v srednjo šolo) predstavljajo pomemben dejavnik tveganja za različne vidike dobrobiti mladih. Rezultati raziskave kažejo, da so vsi zunanji viri (razen opolnomočenja) in vsi notranji viri pomembno negativno povezani s starostjo, torej s starostjo upadajo. Ker se tudi starejši mladostniki_ ce (lahko) srečujejo s številnimi prehodi (sprememba šole, kraja, države), je krepitvi notranjih in zunanjih virov smiselno nameniti pozornost v vseh starostnih skupinah.

- **Spremembe v COVID-19 šolskem letu**

Spremljanje mladih tekom šolskega leta, ki je večinoma potekalo na daljavo, kaže na upad nekaterih notranjih in zunanjih virov ter tudi kazalnikov pozitivnega razvoja mladih. Pri zunanjih virih mladi na primer poročajo o manj podpore in manj opolnomočenja tekom šolskega leta. Pri notranjih virih tekom leta najbolj strmo upade zavezanost učenju, podoben upad je opazen tudi pri občutku pripadnosti šoli. Od kazalnikov pozitivnega razvoja mladih se skozi šolsko leto zmanjša povezanost in skrb. Kažejo se tudi nekatera poslabšanja v drugem merjenju, v času šolanja na daljavo, na primer porast nasilja in anksioznosti. Čeprav bi bilo navedene rezultate smiselno preveriti tudi v tipičnem šolskem letu, ko so učenci_ke in dijaki_nje fizično prisotni v šoli, pa rezultati nakazujejo na še posebej velik pomen podpore pozitivnemu razvoju mladih v obdobjih izjemnih družbenih situacij.

- **Intervencija pozitivnega razvoja mladih**

Tekom projekta je bila razvita kontekstualizirana intervencija v podporo pozitivnemu razvoju mladih. Rezultati kažejo na nekatere pozitivne učinke intervencije. Analize so pokazale učinkovitost predvsem na podpori kazalniku pozitivnega razvoja mladih povezanost, ki je bil hkrati tudi kazalnik, ki je pomembno upadel oziroma ostal stabilen po intervenciji. Rezultati intervencije, ki smo jo izvedle v okviru projekta, izkazujejo, da je intervencije v podporo pozitivnemu razvoju mladih tako z vidika rezultatov njihove učinkovitosti kot tudi evalvacije udeleženk_cev smiselno uvesti v vzgojno-izobraževalni sistem ter da je ta lahko uspešna tudi v spletni obliki. Navedeno je še posebej relevantno ob morebitnih zaprtjih šol v prihodnosti. Pri tem je pomembno, da se zaprtje šol zaradi njihove vloge v socialnem in čustvenem razvoju mladostnic_kov izvede samo v primerih, ko ukrep odtehta tako kratkoročne kot morebitne dolgoročne negativne učinke.

Sodelavke na projektu in raziskovalke Pedagoškega inštituta (Ana Kozina – vodja projekta, Tina Pivec, Ana Mlekuž, Urška Štremfel, Janja Žmave) ter Filozofske fakultete Univerze v Mariboru (Katja Košir) so si enotne, da je poleg upoštevanja zgoraj navedenih usmeritev pomembno zagotoviti tudi sistemsko podporo učiteljem_icam in drugim strokovnim delavcem_kam šol, da lahko nadgradijo svoje socialno-emocionalne ter medkulturne kompetence. V ta namen bi bilo smiselno te kompetence bolj sistematično naslavljeni in krepiti že med dodiplomskim izobraževanjem ter jih pozneje nadgraditi med stalnim strokovnim izpopolnjevanjem ter hkrati kazalnike pozitivnega razvoja mladih vključevati v nacionalne učne načrte.

Nora Wiium (Univerza v Bergnu, Norveška), mednarodno uveljavljena raziskovalka na področju razvojne psihologije, dodatno poudarja: *»Programi za mlade pogosto temeljijo na preventivnem pristopu, pri katerem je v ospredju preprečevanje tveganega in problematičnega vedenja. Čeprav je preprečevanje tveganega vedenja potrebno, pa za pozitivni razvoj mladih in uresničevanje vseh njihovih potencialov ne zadostuje. Za pozitivni razvoj mladih je nujna kontekstualna podpora notranjim in zunanjim virom. Na primer, če se v okolju negujejo tako spretnosti in kompetence mladostnikov kot tudi kontekstualni viri, kot sta socialna podpora in vključevanje v ustvarjalne dejavnosti, to vodi k uspešnemu razvoju in prispevanju mladih.«*

Margarida Gaspar de Matos (Univerza v Lizborni, Portugalska) še dodaja: *»Mladi naj ne bi bili "zgolj v redu", ampak naj bi postali srečni, zadovoljni, kompetentni in aktivni državljani. To je močno sporočilo za izobraževalne in zdravstvene delavce ter oblikovalce politik, saj morajo s svojimi ukrepi zagotoviti programe za krepitev kompetenc, vzporedno s spodbudnim okoljem in sistemsko podporo.«*

Več informacij:

Ana Kozina (vodja projekta)

ana.kozina@pei.si